

Motion till riksdagen 2023/24:258

av **Anna Wallentheim (S)**

Barn och ungas rätt till jämlik hälsa

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nationell strategi för att stärka barn och ungas rätt till jämlik hälsa och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Enligt barnkonventionen, som har utgjort svensk lag sedan 2020, har alla barn i Sverige en grundläggande rättighet till bästa möjliga hälsa. Tyvärr visar verkligheten att barns och ungdomars möjligheter till en sund hälsa varierar kraftigt och ofta är tätt sammankopplade med socioekonomiska faktorer.

Sverige är i många avseenden ett land präglat av välfärd, där medellivslängden ökar och välmåendet förbättras. Dock är detta verkligen inte en sanning för hela befolkningen. Istället visar forskning att skillnaderna i hälsa och överlevnad har ökat markant mellan olika socioekonomiska grupper under de senaste 30 åren, trots den höga standarden i landet. Dessa skillnader uttrycks genom varierande förväntad livslängd, ökad risk för sjukdomar och allmän hälsa. Barn och ungdomar står därför inför olikartade förutsättningar och möjligheter att leva ett aktivt och hälsosamt liv.

Det är anmärkningsvärt att endast ett fåtal av Sveriges barn och unga uppfyller rekommendationerna om att dagligen ägna sig åt minst 60 minuters fysisk aktivitet. Ibland beror detta på bristande intresse för traditionell idrott och sport, men i många fall handlar det om att barns tillgång till idrott, lek och rörelse varierar dramatiskt. Resultaten från Pep-rapporten 2023 belyser tydliga samband och skillnader i fysisk aktivitetsnivå bland barn och unga, beroende på faktorer som kön, ålder och framför allt socioekonomiska förutsättningar, inklusive deras vårdnadshavares utbildningsnivå, inkomst och uppväxtmiljö.

I dagens samhälle når enbart var fjärde pojke rekommendationerna för fysisk aktivitet, jämfört med var femte flicka. Särskilt sårbara är tonårstjejer, där endast en av tio når rekommendationerna efter att de har fyllt 13 år. En tydlig trend framträder när vi

granskar barns och ungdomars idrottsutövande – ett mönster som är nära kopplat till socioekonomiska förhållanden. Aktivitetsnivån är betydligt lägre i kommuner med en hög andel ekonomiskt utsatta familjer samt bland små landsbygds- och glesbygds-samhällen.

Det är viktigt att inse att socioekonomiska faktorer även påverkar möjligheten för barn att delta i organiserade fysiska aktiviteter på fritiden. Vårdnadshavares inkomstnivå spelar en betydande roll, både för möjligheten att delta i sådana aktiviteter och för det antal aktiviteter som barnet har tillgång till.

När det sedan kommer till matvanor har barn och ungdomar idag en gedigen kunskap om vad som utgör en hälsosam kost. De är väl medvetna om att kosten bör innehålla mer fisk, frukt och grönsaker, medan intaget av godis, snacks och läsk bör begränsas. Trots denna kunskap konsumerar barn och ungdomar i genomsnitt endast 270 gram grönsaker dagligen. Rekommenderad mängd för barn under 10 år är 400 gram och för alla över 10 år är rekommendationen 500 gram per dag. I Pep-rapporten 2023 framkom det att endast 4 av 10 barn och unga hade ätit grönsaker varje dag under den senaste veckan enligt rekommendationen. En siffra som riskerar att bli ännu lägre med de ökade priserna på frukt och grönt och familjers tuffa ekonomiska situation.

Pep-rapporten 2023 ger oss en tydlig bild av hur få barn och unga som faktiskt lever upp till rekommendationerna genom att äta en balanserad kost som innehåller fisk, grönsaker och frukt. Resultaten är nedslående då endast 8 procent av de deltagande barnen och ungdomarna lyckades äta enligt dessa riktlinjer samtidigt som godis, kakor, snacks och läsk står för hela 17 % av barn och ungas totala energiintag.

Det är viktigt att påpeka att ekonomiska faktorer i hög grad påverkar möjligheten att erbjuda näringsrik mat i hemmet. Barns matvanor är starkt beroende av föräldrarnas ekonomiska situation, och dessa ojämlikheter kan ytterligare förstärka hälsoskillnader mellan olika grupper av barn och ungdomar.

Den ojämlikhet som råder i hälsa och hälsosamma vanor bland barn och unga i Sverige är en angelägen fråga som kräver ett kraftfullt samhällsengagemang. Därför borde en nationell strategi tas fram som stärker barn och ungas rätt till jämlik hälsa på alla de nivåer där orättvisa råder.

Att säkerställa en rättvis tillgång till hälsa, fysisk aktivitet och näringsrik mat är avgörande för att skapa en mer jämlik framtid för alla barn och ungdomar, oavsett deras socioekonomiska bakgrund. Detta är inte bara en moralisk plikt utan också en nödvändig åtgärd för att uppfylla barnkonventionens löfte om att alla barn ska ha rätt till bästa möjliga hälsa.

Anna Wallentheim (S)